موقعیت‌های غیرمنتظره در «شوگرچایی»

«شوگرچایی»، مجموعه داستان کوتاه طنز به قلم علیرضا عبدی توسط انتشارات سوره مهر راهی بازار نشر شد. این کتاب که اولین اثر این نویسنده جوان است، مجموعه‌ای از طنزهای داستانی در بستر زندگی روزمره، دانشگاه، خانواده، شهر و آدم‌های عجیب و آشناست که در قالب چندین قصه و موقعیت به‌هم‌پیوسته و گاه مستقل روایت شده است. این کتاب، خواننده را از خوابگاه دانشجویی و قهوه‌خانه و اداره تا سرای سالمندان، قبرستان، موزه و حتی سیاره مشتری می‌برد. شوگرچایی با تکیه بر جزئیات ریز، زبان امروزی و موقعیت‌های غیرمنتظره، تجربه‌ای شنیداری و سرشار از تصویر و موقعیت خلق کرده است.

این کتاب از سیل خوابگاه و زلزله شب امتحان ریاضی ۲ شروع می‌شود و با ماجرای دانشجوهایی که برای به‌دست‌آوردن برگه امتحان به ساختمان آموزش نفوذ می‌کنند، فضای دانشگاه را به میدان یک عملیات مخفیانه شبیه می‌کند. در بخش‌های دیگر کتاب صوتی شوگرچایی، شنونده به سرای سالمندانی می‌رود که مهندس و دکتر بازنشسته در آن از رکوردهای گینسی و پروژه‌های نیمه‌کاره حرف می‌زنند و سپس به دل یک جنگ پنهان بین سیاره مشتری و زمین پرتاب می‌شود که در آن آدم‌فضایی‌ها در شلوغی چهارشنبه‌سوری، نازی‌آباد و پشت‌بام‌های دیش‌دار گم می‌شوند.

از این تغییر در فرآیند نوشتن دیدید؟

ادبیات شفاست و ما چاره‌ای جز ادبیات نداریم. پناهگاه ماست. نوشتن می‌تواند التیام‌آفرین باشد خصوصا در بحران.

در فرآیند گردآوری، آیا لحظه‌ای احساس کردید که نوشتن خودش به خشونتی تازه بدل می‌شود؟ یعنی بازنمایی رنج، بازتولید رنج؟

نه، لااقل به این سبک و سیاقی که ما می‌نویسیم و توامان از روان مخاطب هم مراقبت می‌کنیم. ما پیش از هر عنوان اکتسابی، زن هستیم.

زبان این روایت‌ها بیشتر کارکرد «افشاگرانه» دارد یا «بازآفرینانه»؟ یعنی نویسنده می‌خواهد پرده بردارد یا جهان دیگری بسازد؟

می‌توانم بگویم هردو، چون از این جهت که آنچه درباره آن می‌گوییم وجود دارد اما دیده نمی‌شود، نحوی افشاگری است و از این جهت که با نوشتن گویی که دوباره خلق می‌شود، بازآفرینی است.

به‌عنوان دبیر مجموعه، با کدام روایت بیش از بقیه ارتباط برقرار کردید؟

شاید بیان آن درست نباشد اما روایت هدی حشمتیان و توصیف صحنه کشته‌شدن اسب‌ها توسط رژیم صهیونی هنوز با من است. گاهی بین روز بی‌جهت با خودم می‌گویم اسب‌ها و آدم‌ها؛ اسب‌ها و آدم‌ها….

اگر این کتاب را یک «بیانیه نظری» بدانیم، این بیانیه چه موضعی در قبال ادبیات جنگ پس از این خواهد گرفت؟

دعوت به دیدن وجوه زنانه جنگ و دعوت به دیدن از نگاه زن.

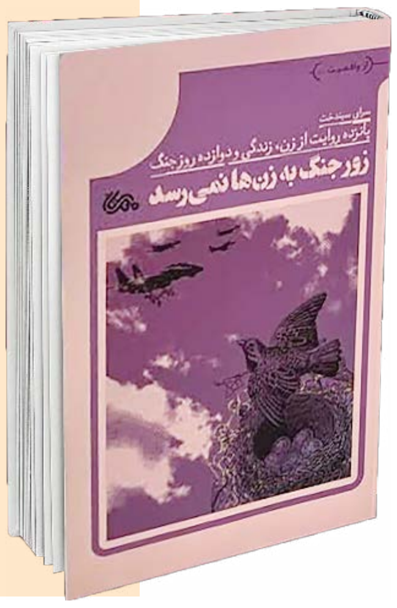

بررسی پیوند ۱۲ روز دفاع با میراث ۸ سال مقاومت در نقد کتاب «زور جنگ به زن‌ها نمی‌رسد»

زن تولیدکننده معنا در ویرانه‌های جنگ

کتاب «زور جنگ به زن‌ها نمی‌رسد» مجموعه‌ای از ۱۵روایت است که از قلب ۱۲ روز جنگ سر بلند کرده‌اند؛ روایت‌هایی که هرکدام از زاویه‌ای زنانه، انسانی و گاه شاعرانه به مفهوم «پایداری» می‌نگرند. در این مجموعه، هریک از نویسندگان با انتخاب رویکرد زندگی‌محور نشان می‌دهند که زنان در واپسین روزهای درگیری، نه‌فقط شاهد واقعه، بلکه قهرمانان خاموشی هستند که با ازخودگذشتگی، تدبیر و روح زندگی، در برابر ویرانی پایداری می‌کنند. به عبارت دیگر، زنان در این کتاب نه صرفا درگیر جنگ، بلکه خود تولیدکنندگان حافظه جنگ هستند. از دیدگاهی دیگر، کتاب مذکور صرفا مجموعه خاطرات نیست، بلکه کوششی هوشیارانه برای بازتعریف جنگ از منظر سوژهٔ زنانه به شمار می‌رود؛ کوششی که در برابر گفتمان مسلط مردانه و قهرمان‌محور مقاومت قد علم کرده است.

در این رویکرد، جنگ از امری سلحشوری و نظامی به امری زیسته، جسمانی و خانگی تغییر پیدا می‌کند. در واقع این اثر نسبت میان «جنسیت» با ادبیات جنگ را تعیین می‌کند. نسبتی فراجنسی که جغرافیای جنگ را تغییر می‌دهد، چراکه روایت‌های زنان از جنگ، به‌دلیل تجربه زیسته متفاوت، نه تنها خلأهای معرفتی جنگ را بلکه خلأهای احساسی و عاطفی آن را نیز پر می‌کنند.

از همان عنوان کتاب می‌توان جهت‌گیری اصلی اثر را دریافت کرد؛ «زور جنگ به زن‌ها نمی‌رسد» نه شعار است و نه اغراق؛ بلکه یک موضع‌گیری وجودی است که می‌خواهد بگوید نیروی تخریب‌گر جنگ، در برابر نیروی سازنده و زاینده زن، ناتوان است. این تقابل درون‌مایه مرکزی همه روایت‌ها را شکل می‌دهد.

تولید یک بیانه نظری

ازجمله ویژگی‌های مهم اثر، تاکید بر چندصدایی نویسندگان زن است. ویژگی‌ای که برخلاف رویکردهای تک‌صدایی در ادبیات جنگ، عامدانه مخاطب را وارد دنیای متنوع زنان می‌کند؛ زنانی با نقش‌های مختلف از مادر، دختر، پرستار و شاهد تا حتی رزمنده. این تنوع، ساختار روایی را از یکنواختی می‌رهاند و کتاب را از خاطره‌نگاری ساده به مجموعه‌ای از خرده‌روایت‌های انسان‌محور تبدیل می‌کند. در حقیقت مجموعه «زور جنگ به زن‌ها نمی‌رسد» فراتر از یک مجموعه خاطرات، یک بیانیه نظری در باب امکان‌های جدیدِ زبان و زن در مواجهه با فاجعه است.

ترسیم متفاوت مکان در ادبیات پایداری

ترسیم متفاوت مکان جنگ، ویژگی دیگر اثر است. مکان «خانه» یا «فضای خصوصی» در این روایات، در تقابل با «فضای عمومی جنگ»، به‌گونه‌ای دیگر ترسیم شده است. در روایت‌هایی مانند «خانه‌اصلی» یا «آرایش غلط جنگی»، مکان به استعاره‌ای از پایداری بدل می‌شود؛ فضاهایی زنانه که به‌رغم تخریب بیرونی، حامل معنای شکل‌گیری دوباره زندگی‌اند. در مقابل، روایت‌هایی نظیر «چیزهای کوچک» و «فهم مثل میوه است»، به تأملات فلسفی‌تری درباره درک، سوگ و تداوم زندگی پس از ویرانی می‌پردازند. این تنوع محتوایی، انسجام کلی مجموعه را حفظ کرده و آن را از تکرار مصون داشته است.

فرامتن و پیوند میان جنگ‌ها: استراتژی «همزمانی»

یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های این مجموعه، راهبرد ارجاعات فرامتنی است. یعنی نویسنده با مهارت خاصی، «جنگ ۱۲ روزه» را به مثابه یک نقطه کانونی، به دیگر روایت‌های بنیادین جنگ در تاریخ معاصر ایران متصل کرده است. به‌عنوان نمونه در دو روایت «من دختر این خانه‌ام» و «فهم مثل میوه است»، پیوند معناداری میان تجربه ۱۲ روزه و حافظه جنگ هشت ساله و میراث شهید طهرانی مقدم برقرار شده است. این استراتژی، تجربه محدود یک رویداد را به یک الگوی مستمر از مقاومت تعمیم می‌دهد. در نمونه‌ای دیگر، در روایت «زن‌ها و اسب‌ها» این ارجاع بومی‌تر شده و نویسنده با پیوندزدن جنگ ۱۲ روزه به زلزله سر پل ذهاب تلاشی دارد برای جغرافیامند ساختن این مقاومت. در مقابل روایت‌هایی در این اثر بودند که از تاریخ معاصر ایران فراتر رفته و در پیوندی گسترده‌تر پای جنگ ۱۲ روزه را به منطقه بازکرده‌اند. به‌عنوان نمونه در روایت «جوان است و میدان بازی» نویسنده با پیونددادن تجربه مذکور به «جنگ سوریه» و در دو روایت «خانه‌بان» و «به سبک کمدی دل‌آرته» نویسندگان با شرح زندگی و الگو گرفتن از ایستادگی زنان و مادران در «جنگ جنوب لبنان» و «جنگ غزه» نشان دادند که امر جنگ و پایداری زنانه، امری سیال و پیوسته است و مرزهای جغرافیایی را درمی‌نوردد. این بازی هوشمندانه با ارجاعات، از یک سو به اثر عمق فلسفی می‌بخشد و از سوی دیگر، نشان می‌دهد که تجربه زن ایرانی در بحران، یک تجربه تکرارشونده و دارای الگوهای مشترک است.

ساختار زمانی روایت: گسست و پیوستگی

ویژگی دیگر روایت‌های این مجموعه این است که درمواجهه با زمان، واحد نیستند. این تشتت زمانی، خودیک انتخاب فنی است که بر درک ما از واقعه تأثیر می‌گذارد؛ اکثر روایت‌ها به اشکال مختلف با برهم‌زدن مرز میان حال و گذشته، از تکنیک فلاش بک بهره برده‌اند تا نشان دهند چگونه خاطرات جنگ، در زمان حال نیز فعال باقی می‌مانند. این شیوه غیرخطی، به متن بُعد روان‌شناختی عمیق‌تری می‌بخشد. البته روایت‌هایی مانند «خانه اصلی»، «تب و ترکش» و «خانه لوییزلی کجاست؟» نویسنده همچنان به روایت خطی پایبند بوده و در زمان حال روایتگر روزهای پر حادثه جنگ ۱۲ روزه از دیدگاه زنانه خویش است.

حضور و غیاب عاملیت مردانه

تحلیل نقش‌های جنسیتی در این روایت‌ها نیز حائز اهمیت است. در اکثر داستان‌ها، بار اصلی سنگر یا تدبیر در برابر حمله دشمن، صرفا بر دوش زن نهاده شده است. این تمرکز بر عاملیت زنانه در غیاب یا فقدان نیروی مردانه سنتی، ادبیات جنگ را از منظر پدیدارشناختی گسترش می‌دهد؛ زن نه منفعل، بلکه کنشگر اصلی در حفظ کیان خانواده و مکان است. بااین حال، حضور مرد در برخی روایت‌ها مثل روایت «گر نگهدار من است که» نوشته معصومه محمودی و روایت «تش‌باد» نوشته لیلا مهدوی به‌مثابه یک عنصر پشتیبان یا عاملی که زن را برای مواجهه آماده می‌سازد، مشهود است. این تفاوت در نوع حضور، به مجموعه تنوع مضمونی می‌بخشد.

از حیث سبک، نثر کتاب ساده اما تأثیرگذار است. جملات کوتاه، ضرباهنگ تند و پرکشش و استفاده از جزئیات واقع‌گرایانه، فضایی مستند و زنده می‌سازد. زبان در برخی روایت‌ها احساسی است و گاه به مرز شعر نزدیک می‌شود، همین تلفیق واقع‌گرایی و احساس، نقطه قوت اثر است: جنگ در این کتاب نه‌فقط یک واقعه سیاسی، بلکه تجربه‌ای انسانی و زنانه است. در پایان می‌توان گفت این مجموعه پاسخی است به پرسشی اگزیستانسیال: «چگونه می‌توان زن بود، نوشت و زنده ماند در جهانی که با جنگ و مردسالاری همزمان حکم می‌رانند.»

پای حرف نویسنده

تشریح مضمون، ساختار و دغدغه‌های «اتحادیه کامیون‌داران سیبیلو»

«جنگ» درک نوجوان از واقعیت‌ها را عمیق‌تر کرده است

ساسان ناطق

نویسنده

«اتحادیه کامیون‌داران سیبیلو» داستان بلندی است که در آن جریان زندگی یک خانواده سنتی ایرانی به حادثه یازده سپتامبر پیوند می‌خورد. در این اثر تلاش کرده‌ام با استفاده از زبان طنز، چرایی نفرت از حاکمان آمریکا را برای مخاطب نوجوان روایت کنم. در این کتاب نوجوان خانواده آنچه را که از بزرگ‌ترهای خود می‌بیند و می‌شنود، بی‌پرده و صادقانه به زبان می‌آورد و مخاطب در خلال روایت داستان تصویری کلی از حادثه ۱۱سپتامبر را می‌بیند و ماهیت رفتارهای تجاوزکارانه آمریکا را درک می‌کند. دنیای نوجوانان و بزرگ‌ترها هیچ‌گاه به موازات یکدیگر پیش نمی‌رود و گاهی اتفاقات پیرامونی یا رفتار و گفتار خانواده و دیگران آرزوهای آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در چنین شرایطی، نوجوان وارد یک مبارزه پنهان می‌شود تا به خواسته‌ها و آرزوهای خود دست پیدا کند. «اتحادیه کامیون‌داران سیبیلو» به نوعی بازخوانی نفرت از رفتارهای تجاوزگرانه حاکمان آمریکا در ادوار مختلف تاریخ است. این رفتارها از سال‌ها پیش در سیاست‌ها و تصمیم‌های بیشتر حاکمان آمریکا وجود داشته و دارد و به همین خاطر پدرِ خانواده در ستیز و مخالفت پایان‌ناپذیری با حاکمان آمریکا دیده می‌شود.

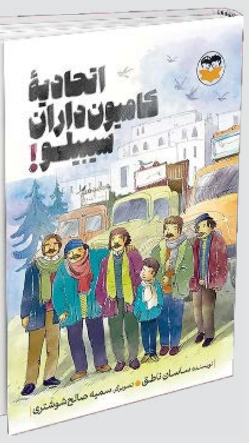
اتحادیهٔ کامیون‌داران سیبیلو!
نویسنده: ساسان ناطق • تصویرگر: سمیه صالح شوشتری

در این داستان، آرزوی نوجوان خانواده با چالش‌هایی که به واسطه اتفاقات جهانی برای خانواده به‌وجود می‌آید، تهدید می‌شود. نوجوان به اقتضای سن خود، درک و تحلیل دقیقی از این وقایع ندارد اما روایت‌های صادقانه و ناخودآگاه او از محیط خانواده، به‌ویژه از پدرش در ارتباط با موضوعاتی مانند تسخیر لانه جاسوسی و جنگ تحمیلی، به مخاطب کمک می‌کند به درکی جامع از موقعیت برسد.

در این کار تلاش کرده‌ام راوی نوجوان، پس از مواجهه با وقایع مرتبط با حوادث، آنچه را از رفتار و گفتار پدر و خانواده آموخته، به‌صورت غیرمستقیم با مخاطب در میان بگذارد. در واقع، مفاهیم و مضامینی که شاید بیشتر مختص بزرگ‌ترها باشد، از زبان نوجوان و از طریق شنیده‌ها و تجربه‌های خانوادگی منتقل می‌شود.

مخاطب نوجوان در این داستان تصویری کلی از حادثه ۱۱ سپتامبر را می‌بیند و در ورای آن، به عمق رفتارهای تجاوزگرانه آمریکا پی می‌برد. برای تسهیل انتقال مفاهیم مرتبط با جنگ‌افروزی، از زبان طنز استفاده شده تا ارتباط مخاطب با اثر ساده‌تر و مؤثرتر باشد. من متولد ۱۳۵۴ هستم و همواره از نسل‌های قبل می‌شنیدم که به‌من و هم‌سالانم می‌گفتند شما انقلاب و جنگ را درک نکرده‌اید و چیز زیادی در این باره نمی‌دانید اما نوجوانان امروز که در بستر مفاهیم دینی و خانواده سنتی یا مدرن ایرانی رشد کرده‌اند، بسیاری از این مفاهیم را در سال‌های اخیر در زندگی خود لمس کرده‌اند؛ به‌ویژه با توجه به اتفاقات اخیر و تجاوزهایی که از سوی رژیم صهیونیستی و آمریکا رخ داده، این تجربه برای نوجوان ملموس‌تر شده است. نوشتن برای نوجوان کار آسانی نیست. انتقال مفاهیم پیچیده، چه در این کتاب و چه در دیگر آثار، نیازمند انتخاب زبان و زاویه دید مناسب است. جنگ مفهومی خشن است و با آغاز آن، بنیان خانواده‌ها دچار تزلزل می‌شود اما حضور نوجوانان در کنار خانواده و در بطن جامعه باعث می‌شود از طریق مشاهده و تجربه، به درک عمیق‌تری برسند. حضور نوجوان‌ها در فضاهای اجتماعی، شنیده‌ها و دیده‌های آنها از اتفاقات و همدلی و همراهی مردم، به تدریج باعث شکل‌گیری درک عمیق آنها از واقعیت‌ها می‌شود. در «اتحادیه کامیون‌داران سیبیلو» نیز تلاش کرده‌ام این فرآیند را نشان دهم. نوجوان داستان درگیر کشمکشی میان آرزوی شخصی خود و اتفاقات بزرگ پیرامونی است؛ از یک سو می‌خواهد به خواسته‌اش که پدر به او وعده داده برسد و از سوی دیگر، با مفاهیمی مواجه می‌شود که از طریق پدر و برادرش به او منتقل می‌شود.

نوجوان داستان در مدرسه و در تعامل با دوست صمیمی‌اش، تصویری متفاوت و رؤیایی از آمریکا می‌بیند که گاهی با آنچه در خانواده‌اش می‌شنود، در تضاد است ولی او کنجکاوانه می‌کوشد از چیستی و چرایی وقایع سر درآورد. درواقع نوجوان ایرانی امروز نیز در چنین شرایطی قرار دارد و از طریق حضور در جامعه و مشاهده رفتارها، به فهمی از چرایی این تقابل‌ها دست پیدا می‌کند. انسان ایرانی ذاتا متجاوز نیست و همواره آموزه‌های دینی و خانوادگی او بر پایه صلح و مهربانی شکل گرفته است.

تازه‌ها

از میراث یار امام حسن عسکری(ع) تا سلاح پنهان سید مقاومت

به تازگی سه عنوان کتاب توسط انتشارات بین‌الملل منتشر شده است که خواندن‌شان در این روزها و شب‌ها خالی از لطف نیست. در ادامه با این سه کتاب آشنا می‌شویم.

ریشه‌های یک ایستادگی هزارساله

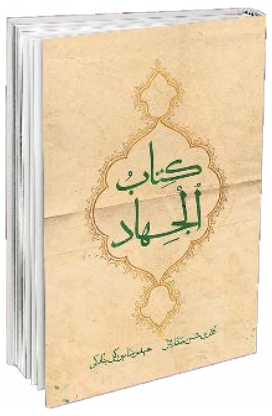

کتاب «الجهاد» همزمان با روزهای حماسه و مقاومت مردم ایران منتشر شد. کهن‌ترین میراث یار امام حسن عسکری(ع) پس از ۱۰قرن، راوی مجاهدت‌های امروز ما شده است.

در روزهایی که ایران اسلامی بار دیگر صحنه تجلی ایثار، مقاومت و جانفشانی مردمی است که در برابر تمام‌قد ایستادن جبهه باطل، با خون و اراده خود از هویت و مرزهای عقیدتی‌شان دفاع می‌کنند، فهم ریشه‌های این ایستادگی شگرف بیش از هر زمان دیگری ضروری است. در قرن سوم هجری، محمد بن حسن صفار قمی از محدثان بزرگ قرن سوم و یاران امام حسن عسکری(ع) اقدام به جمع‌آوری احادیث و روایات از ائمه معصومین درباره موضوع جهاد می‌کند که می‌توان گفت این اثر اولین کتاب در تارخ شیعه است که صرفا به موضوع جهاد می‌پردازد.

کتاب «الجهاد» پس از هزار سال مفقود بودن در تاریخ، اکنون احیا شده است. این اثر که با تحقیق، بازسازی و ترجمه حمیدرضا میررکنی بنادکی تدوین شده، صرفا بازخوانی یک متن کهن نیست بلکه پاسخی است روشن به چرایی مجاهدت‌های امروز. مقدمه انتقادی و تفصیلی این کتاب، با حمله به هژمونی فرهنگ ضدجنگ لیبرال که جنگ را پدیده‌ای منفور و «شری لازم» می‌پندارد، غبار توجیه‌گری را از چهره مفهوم مقدس جهاد می‌زداید.

این کتاب ۱۱۶صفحه‌ای آینه‌ای است که با ایستادن در برابر آن، انسان امروز می‌تواند تصویر ایثار و فداکاری خود را در اصیل‌ترین متون شیعی قرن سوم هجری تماشا کند.

پشت‌پرده قدرت حزب‌الله چیست؟

ریشه ایستادگی در موشک و پهپاد خلاصه نمی‌شود. درس‌گفتارهای خصوصی شهید سیدحسن نصرالله منتشر شد. قدرت محور مقاومت تنها در تسلیحات نظامی خلاصه نمی‌شود. ریشه این کوه استوار را باید در «ذکر» و «خودسازی» جست‌وجو کرد.

شرکت چاپ و نشر بین‌الملل با انتشار کتاب «نبرد با من» پرده از راز بزرگی برداشته است؛ دریچه‌ای به دنیای ناشناخته و معنوی فرمانده‌ای که جهانیان او را اغلب در میدان‌های نبرد و سیاست دیده‌اند.

این اثر حاصل پیاده‌سازی و ترجمه پنج جلسه از دروس خصوصی و سلوکی شهید سیدحسن نصرالله برای اعضای حزب‌الله است که در آن به تبیین کاربردی و ساده حدیث اول از کتاب شریف «چهل حدیث» امام خمینی(ره) با موضوع جهاد با نفس می‌پردازد. شهید نصرالله در این گفتارها نشان می‌دهد که چگونه می‌توان در میان غفلت‌های روزمره، همچون جنگجویی بیدار در میدان نبرد باقی ماند.

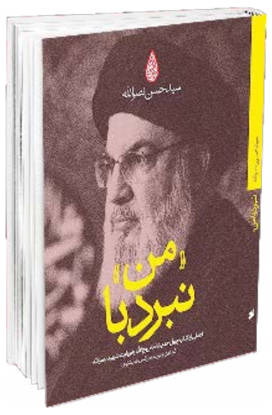

تکان‌دهنده‌ترین بخش کتاب تشبیهی است که به‌عنوان موتور محرک جبهه مقاومت عمل می‌کند: «کسی که در میان غافلان یاد خدا دارد مانند جنگجویی است که میان فراریان از میدان، تک و تنها ایستادگی می‌کند».

کتاب «نبرد با من» با ترجمه روان نرگس غبیشاوی دعوتی است به شناخت مبانی تربیتی مکتبی که سرداری چون سیدحسن نصرالله را پرورش داده.

راز آرامش فرمانده در میانه طوفان

روایت سید مقاومت از کتاب «آداب الصلاه» امام خمینی(ره) منتشر شد. چگونه مردی که دهه‌ها در کانون پرالتهاب‌ترین بحران‌ها و جنگ‌های خاورمیانه ایستاده بود، قلبی به آن آرامی و طمأنینه داشت؟

نشر بین‌الملل با انتشار کتاب «راه آسمان»، پرده از این راز بزرگ برداشته و نشان می‌دهد که ریشه صلابت فرماندهان مقاومت، نه در اتاق‌های جنگ، که در محراب و نبردهای خاموش درونی پا گرفته است.

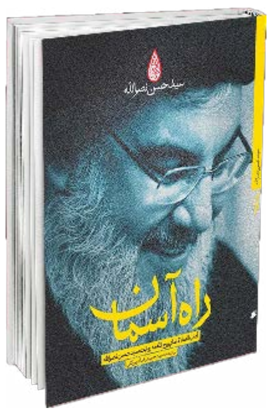

کتاب راه آسمان از مجموعه خواندنی «گفتار اسوه‌ها»، حاصل شب‌نشینی‌های سلوکی و جلسات خصوصی شهید سیدحسن نصرالله با جوانان جبهه مقاومت است.

این اثر که با ترجمه هنرمندانه و روانِ حمیدرضا میررکنی بنادکی روانه پیشخوان کتابفروشی‌ها شده، یک شرح تئوریک و خشک نیست؛ بلکه بازخوانی کاربردی و پدرانه مفاهیم عمیق کتاب آداب الصلاه امام خمینی(ره) برای انسان درگیر در بحران‌های امروز است.

شهید نصرالله در این درس‌گفتارها، مفاهیم سنگین عرفانی را از فضای آکادمیک خارج و به دستورالعمل‌هایی میدانی تبدیل می‌کند. او در راه آسمان به مخاطب می‌آموزد که نماز، برخلاف تصور کلیشه‌ای و خسته‌کننده، چگونه می‌تواند به «موتور تجدید قوا»، «پناهگاه» و «زره محکم یک رزمنده» در برابر تلاطم‌های دنیا تبدیل شود.